

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น นับเป็นสิ่งหนึ่งที่นักจิตวิทยาทางด้านบุคลิกภาพและบุคคลทั่วไปให้ความสำคัญ เนื่องจากมีผลอย่างลึกซึ้งต่อบุคลิกภาพ อารมณ์ และสังคม รวมทั้งมีผลต่อขบวนการทางความคิด ความปรารถนา การให้คุณค่า การตั้งเป้าหมาย รูปแบบที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้โลกภายนอกและการมีปฏิริยาสนองตอบ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกจึง เป็นผลจากการประเมินตนเองออกมาเป็นความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนในระดับต่าง ๆ กัน การศึกษาในเรื่องนี้ทำให้สามารถเป็นกุญแจดอกสำคัญที่ไขไปสู่ความเข้าใจบุคคลได้ชัดเจนขึ้น และอาจนำไปใช้พยากรณ์พฤติกรรม รวมทั้งได้ทราบแนวทางพัฒนาความรู้สึกนี้ไปในเวลาเดียวกัน (Branden 1981 : 109; Kalellis 1982 : 11)

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับความรู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับและต้องการของผู้อื่น มีความสามารถ มีเกียรติ คุณค่า ศักดิ์ศรี และมีประโยชน์ต่อสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ด้วยความมั่นใจ ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ มีอุปนิสัยร่าเริง วิดกกังวลต่ำ ปรับตัวได้ดี อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น เป็นคนเด่น มีความสัมพันธ์ในกลุ่มดี ซื่อสัตย์ต่อตนเอง และใช้กลไกในการป้องกันตนเองน้อยมาก นอกจากนั้นยังเป็นสิ่งที่ปรากฏคู่กับความสามารถทางการเรียน เนื่องจากผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงมีแนวโน้มที่จะมีความสามารถทางการเรียนสูงกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จึงกล่าวได้ว่าความรู้สึกนี้นอกจากจะมีความสำคัญต่อชีวิตในด้านต่าง ๆ ยังมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนด้วย (Coopersmith 1984 : 1; McCandless 1967 : 203-204)

ในทางตรงข้าม บุคคลที่ขาดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นคนขลาดกลัว กลัวการเสี่ยง การเปิดเผยตนเองและกลัวอนาคต ความกลัวจะนำไปสู่ความวิตกกังวลซึ่งเป็นความรู้สึกไร้ความสามารถที่จะช่วยตนเอง คับข้องใจ ไม่มีมั่นใจในความสามารถของตน และมีอารมณ์ที่เป็นทุกข์ (dysphoric emotion) จึงค่อย ๆ ทำลายชีวิตที่มีความสุข และเป็นอุปสรรคต่อการเติบโตไปถึง

วุฒิภาวะอย่างเต็มที่ รวมทั้งขาดความรับผิดชอบต่อการกระทำและชีวิตของตนเอง (Kalellis 1982 :127; Staub 1980 : 11)

ด้วยเหตุดังกล่าว ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจึงมีบทบาทอย่างสำคัญต่อความสุขและความสำเร็จในชีวิต ที่นักการศึกษาพึงควรหาหนทางพัฒนาบุคคลให้มีความรู้สึกนี้ตั้งแต่ในวัยต้น ๆ เพื่อเป็นรากฐานที่ดีต่อไป สำหรับวัยเด็กตอนต้นชีวิตส่วนใหญ่จะอยู่ในโรงเรียน ซึ่งสภาพภายในโรงเรียนเด็กส่วนหนึ่งจะได้รับเลือกจากครูประจำชั้นหรือจากเพื่อนนักเรียนด้วยกันให้มีบทบาทและหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง ผู้วิจัยสนใจศึกษาผลของบทบาทและหน้าที่นี้ เนื่องจากพบว่าการมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าเป็นที่สนใจกันมากที่สุดในกลุ่มเด็กวัยรุ่น และในการก้าวขึ้นมาเป็นหัวหน้ามักทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นติดตามมา จึงเป็นเครื่องมีอนำไปสู่ความมีเกียรติ เพิ่มความมั่นใจให้ตนเอง ทำให้บุคคลนั้นได้ใช้ความสามารถต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และหากแสดงบทบาทนั้นสำเร็จ ก็ยิ่งได้รับเกียรติ การยอมรับและความนับถือจากผู้อื่นเพิ่มขึ้นอีก ทำให้เพิ่มความรู้สึกว่าตนมีคุณค่า การมีบทบาทและหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องจึงน่าจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นได้ / จากการศึกษาเกี่ยวกับลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ โดยสำรวจจากบุคคลแต่ละช่วงอายุ พบว่าเด็กในช่วงวัยรุ่นให้ความสำคัญต่อความต้องการเห็นคุณค่า (Esteem Need) สูงกว่าช่วงวัยอื่น และทางจิตวิทยาพัฒนาการระยะวัยรุ่นยังเป็นระยะที่บุคคลพัฒนาเอกลักษณ์ (identity) ของตนเอง มีความต้องการการยอมรับจากเพื่อนและครูซึ่งเป็นบุคคลที่เด็กวัยรุ่นให้ความสำคัญด้วย มีการตรวจสอบและประเมินค่าตนเองทางด้านกายภาพ สังคมและอารมณ์ โดยดูจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและสังคมโดยรวม ๆ รวมทั้งต้องการรู้สึกว่ามีชีวิตของตนมีคุณค่า การศึกษาความรู้สึกนี้ในเด็กวัยรุ่นจึงมีความสอดคล้องและเหมาะสม (Burns 1979 : 173 ; Erikson 1968 : 128-135 ; Goebel and Brown 1981 : 809-815 ; Horrocks 1951 : 153 ; Hurlock 1973 : 111)

อนึ่ง ถ้าหากการมีบทบาทและหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องสามารถช่วยพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้จริง สถานศึกษาโดยครูผู้สอนซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างและพัฒนาความรู้สึกนี้โดยตรง อาจได้แนวทางปฏิบัติแบบใหม่ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียนได้สลับเปลี่ยนกันทำหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง อันจะนำไปสู่การใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ในการจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต เช่น การเรียน การทำงาน รวมทั้งการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การทำหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องยังเป็นการสร้างความ

เชื่อมั่นในทักษะและความสามารถของตน ซึ่งเด็กแต่ละคนย่อมมีความรู้สึกนี้ในระดับแตกต่างกัน การให้โอกาสวัยรุ่นได้ก้าวขึ้นมาเป็นหัวหน้าอาจเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และนำไปสู่การแก้ปัญหาด้านบุคลิกภาพบางอย่างในตัวเด็ก อีกทั้งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับงานหลักอันหนึ่งที่โรงเรียนและครูรับผิดชอบร่วมกัน คือการช่วยนักเรียนพัฒนาแนวคิดและการกระทำที่เป็นของตนเอง พัฒนาความเชื่อมั่นในตนให้มีเพิ่มขึ้น และถ้ากระบวนการใดสามารถเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้ผลในระยะยาว การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลสืบเนื่องทางด้านดีก็ควรจะถาวรตามไปด้วย เท่ากับ เป็นการปลูกฝังและสร้างเอกลักษณ์ความเป็นผู้นำให้แก่เด็กนักเรียนไปในเวลาเดียวกัน และหากโรงเรียนสามารถเตรียมเด็กให้เติบโตเป็นผู้หน้าที่ดีตามควรแก่สภาพของบุคคลได้ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป (Campbell 1967 : 510; Duel 1959 : 52-54; Malinowska quoted in Derlega and Grzelak 1982 : 367)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เท่าที่ค้นพบส่วนใหญ่เป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความวิตกกังวล ความเชื่อมั่นในตนเอง พฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก รูปแบบของการบังคับบัญชา การสนองตอบต่อความสำเร็จและล้มเหลว เป็นต้น จึงไม่อาจบอกได้ว่าอะไรเป็นสาเหตุและอะไรเป็นผล ประกอบกับสิ่งสำคัญในสังคมปัจจุบันคือการหาทางช่วยบุคคลพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้วิจัยยังไม่พบว่ามิใคร่เคยศึกษาเรื่องตำแหน่งหัวหน้าห้องมาก่อน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า เด็กวัยรุ่นที่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน ๆ และครูประจำชั้น (ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อเด็กในวัยนี้) ว่าเป็นผู้มีความสามารถและเหมาะสมสำหรับการรับผิดชอบงานในตำแหน่งหัวหน้าห้อง เมื่อดำรงตำแหน่งรับผิดชอบงานในหน้าที่นี้แล้ว จะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่มีอยู่เดิม เมื่อครั้งยังไม่เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าห้องมาก่อนหรือไม่ และแตกต่างกันอย่างไรระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน

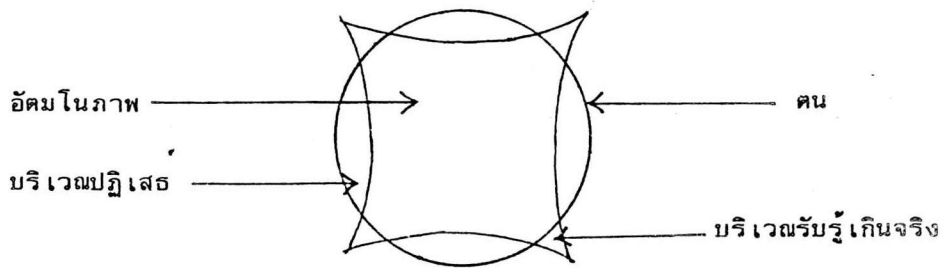
ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการตัดสินคุณค่าของ ตน (self) และแสดงออกมา

ให้เห็นในรูปของทัศนคติที่คนนั้นมีต่อตนเอง (Mussen, Conger and Kagan 1961 : 489) การพิจารณาความหมายของ คน ในแง่ปรัชญาจะเป็นคำนามธรรมที่หมายถึงเอกลักษณ์ของบุคคลที่เป็นอยู่ ซึ่งหมายรวมถึงลักษณะทางกายภาพ ความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในด้านต่าง ๆ บุคลิกภาพและการแสดงออกในการติดต่อสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม แต่ในทางจิตวิทยาจะมอง คน ในแง่ของการเรียนรู้ โดยเป็นการรับรู้ตนเองในด้านต่าง ๆ จากการมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม และเป็นขบวนการของประสบการณ์ทางสังคม คน ในทางจิตวิทยาจึงมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าอัตมโนภาพ (Mead 1962 : 135, 162)

อัตมโนภาพ (self-concept) มีลักษณะเป็นหน่วยรวมของความคิดที่มีระบบ ประกอบด้วย การรับรู้คุณลักษณะของสิ่งที่เป็น "ตัวฉัน" และการรับรู้ความสัมพันธ์ที่ "ตัวฉัน" มีกับผู้อื่นและสิ่งอื่น รวมทั้งค่านิยมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เหล่านี้ เป็นขบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งในขณะที่รับรู้ตัวและไม่รู้ตัว การรับรู้ตนเองจะเป็นในแง่ของความสามารถ คุณค่า ค่านิยม ข้อจำกัด ฯลฯ จึงเป็นรายละเอียดของเนื้อหาที่บุคคลใช้เพื่อชื่บออกธรรมชาติของตนเอง และใช้ในการเปรียบเทียบกับผู้อื่น โดยอาศัยประสบการณ์ของการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลรอบข้างว่าตนเองสามารถทำอะไรได้บ้าง อัตมโนภาพจึงเป็นเรื่องของความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับลักษณะของตนเอง ซึ่งอาจไม่ตรงกับที่เป็นจริง แต่เป็นเสมือนข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับจุดอ่อน-จุดแข็งที่มีความเจริญงอกงาม (growth) ที่จะเป็นไปได้ และรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบของพฤติกรรมตามปกติของตน สิ่งเหล่านี้ไม่มีลักษณะคงที่แน่นอน สามารถเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เป็นเสมือนข้อผูกมัดที่คนให้ไว้กับตนเอง และมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมที่แสดงออก (Calhoun and Morse 1977 : 319; Rogers 1959 : 200)

ความแตกต่างระหว่างตนและอัตมโนภาพ สามารถอธิบายได้ด้วยรูปภาพ "ชีสเบอร์เกอร์" (Cheese Burger) คือ

การรับรู้ของบุคคลต่อตน จะมีทั้งส่วนที่เป็นบริเวณปฏิเสธ (area of denial) และ บริเวณที่รับรู้เกินจริง (area of fabrication) จึงเป็นทั้งส่วนของ ตน ที่บุคคลรับรู้ไม่ได้ ไม่ยอมรับรู้ หรือรับรู้เกินจริง และอาจเป็นลักษณะที่ตีหรือไม่ตีก็ได้ (McDavid and Harari 1969 : 220-222)

จากการมีมโนภาพต่อตนเอง บุคคลจะประเมินอหัมโนภาพออกมาเป็นความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นขบวนการตัดสินคุณค่าจากการตรวจสอบตนเองด้านผลงาน ความสามารถ และคุณลักษณะต่าง ๆ นำมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานและค่านิยมส่วนบุคคล แล้วตัดสินออกมาเป็นคุณค่าของตน ความรู้สึกต่อตนเองอาจเป็นไปโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ แต่จะแสดงให้เห็นแก่บุคคลอื่นเห็นได้ด้วยลักษณะท่าทางหรือการแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอก การเห็นคุณค่าในตนเองเกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์เรื่องความสำเร็จและการทำสิ่งต่าง ๆ ได้บรรลุตามเป้าหมาย ส่งผลให้ได้รับคำชมเชยจากพ่อแม่หรือคนอื่น ๆ เป็นการสะสมความพึงพอใจต่อตนเองขึ้นมาทีละน้อย กลายเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นถึงความสามารถที่จะก้าวไปให้ถึงคุณค่า (value) ที่ได้ตั้งไว้ ถ้าทำได้สำเร็จก็จะเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเองในที่สุด การเห็นคุณค่าในตนเองสูง หมายถึงการให้คุณค่าและความนับถือต่อตนเองสูง และการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ หมายถึงการให้คุณค่าและความนับถือต่อตนเองต่ำ (Branden 1981 : 124; Calhoun and Morse 1977 : 318-322; Coopersmith 1981 : 236, 1984 : 5) อย่างไรก็ตาม นักจิตวิทยาบางท่านได้ให้ความหมายของอหัมโนภาพในความหมายของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยถือว่าเป็นเรื่องของ การประเมินตนเอง เช่นเดียวกัน

จากการศึกษาถึงความหมายของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่ามีผู้ให้ไว้คล้ายคลึงกันว่าเป็นคุณค่าที่คนให้กับตนเองโดยพิจารณาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในเรื่องความสามารถ ความสำเร็จ-ล้มเหลว การยอมรับ-ปฏิเสธตนเอง การพึ่งตนเอง รวมทั้งการตัดสินของบุคคลอื่น ๆ ที่คนให้ความสำคัญด้วย (Elder 1968 : 258; Gelfand 1962 : 259; นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม 2519 : 26-27)

เป็นสิ่งที่บ่งชี้ระดับความสอดคล้องกันระหว่าง คน ที่เป็นจริงกับ คน ในอุดมคติ (Butler and Haigh 1954 : 56) เป็นการประเมิน คน ออกมาในรูปคำศัพท์ต่าง ๆ กัน เช่น การยอมรับตนเอง ความมั่นใจในตนเอง ความยอมรับนับถือในตนเอง ความพอใจในตนเอง ความมีคุณค่าของตนเอง และความรู้สึกถึงความสามารถของตน (Wells and Marwell quoted in Tharenou 1979 : 317) เป็นความรู้สึกทางบวกหรือลบต่อ คน (Rosenberg 1979 : 30) เกี่ยวข้องกับความรู้สึกต่อสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น (Suls and Miller 1977 : 72) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีค่า มีความหมาย มีความสามารถเพียงพอที่จะเอาชนะสิ่งแวดล้อมและทำอะไรให้สำเร็จ ล่วงไปได้ (กาญจนา พงศ์พฤกษ์ 2523 : 38; Stagner 1961 : 197) เป็นความเชื่อที่เกิดจากการประเมินตนเอง และมีช่วงต่อเนื่องไปตั้งแต่บวกถึงลบ (Burns 1979 : 57) รวมทั้งเป็นการประเมินคุณค่าของอัตมโนภาพและเก็บรักษาผลการประเมินนั้นไว้ แสดงถึงความรู้สึกยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเอง และชี้บอกขอบเขตที่คนนั้นเชื่อว่าตนเองมีความสามารถ มีความสำคัญ ได้รับความสำเร็จ และมีคุณค่า (Coopersmith 1984 : 5)

กล่าวโดยสรุป ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองคือการประเมินคุณค่าของอัตมโนภาพ ในเรื่อง ของความสำเร็จ การยอมรับตนเอง การยอมรับจากคนอื่น การมีความสามารถเพียงพอในการทำ สิ่งต่าง ๆ การมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคม

มาสโลว์ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น ความต้องการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในชั้นที่ 4 รองลงมาจากความต้องการบรรลุศักยภาพแห่งตน (self-actualization) ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดขึ้นจากการที่ผู้อื่นให้การยอมรับ โดยดูจากการตอบสนองของพ่อแม่ ญาติพี่น้องและเพื่อนรุ่นเดียวกัน และมักต้องอาศัยความเชี่ยวชาญหรือความสามารถบางอย่างของบุคคลนั้นมาประกอบด้วย การประเมินจะออกมาในรูปของทัศนคติหรือความ เชื่อว่าตนจะ ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการทำสิ่งต่าง ๆ จะต้องใช้ความพยายามมากเท่าใด จะเสียใจหรือไม่ถ้าล้มเหลว หากประเมินแล้วอยู่ด้านบวกก็จะเกิดความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน ความรู้สึกนี้ หากได้รับการตอบสนองจะนำไปสู่ความ เชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตน มีความเข้มแข็ง ความสามารถเพียงพอที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ รู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อโลก และหากไม่ได้รับการตอบสนองจะรู้สึกมีปมด้อย อ่อนแอ ช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งคนทั่วไปล้วนปรารถนาที่จะมีความมั่นคง มีการประเมินคุณค่าตนเองสูง นับถือและเห็นคุณค่าในตนเอง รวมทั้งได้รับการเห็นคุณค่าจากผู้อื่น ในทางจิตวิทยาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองนับ เป็นสิ่งที่ดี เพราะช่วยเตรียมสภาวะทางจิตให้เป็นไป

อย่างสอดคล้องกับความคาดหวังในความสำเร็จ การได้รับการยอมรับและความเข้มแข็งทางจิตใจ จะเป็นผลให้บุคคลปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น

มาสโลว์แบ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเห็นคุณค่าจากตนเอง การยอมรับนับถือ และการประเมินค่าตนเอง ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ คือ ความต้องการมีความเข้มแข็ง (strength) ผลสัมฤทธิ์ (achievement) ความสามารถเพียงพอสำหรับการทำสิ่งต่าง ๆ (adequacy) ความเชี่ยวชาญและความสามารถ (mastery and competence) ความเชื่อมั่น (confidence) ความมีอิสระเสรีและเป็นไทแก่ตนเอง (independence and freedom)

2. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับการได้รับความเห็นคุณค่าจากผู้อื่น เป็นความต้องการมีชื่อเสียงหรือเกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง มีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการยอมรับและความสนใจ มีความสำคัญ วิตักดิ์ศรีหรือเป็นที่น่าชมเชยของผู้อื่น (Maslow 1970 : 45-46; Maslow quoted in Coopersmith 1981 : 236)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Coopersmith 1981 : 236) พบว่าตัวแปรภายนอก เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา และตำแหน่งงานของพ่อแม่ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก ตัวแปรที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญคือสภาพภายในบ้านและลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างกันของพ่อแม่-ลูก โดยมีเงื่อนไข คือ

1. พ่อแม่ให้การยอมรับเด็กทั้งหมดทุกเรื่อง หรือเกือบทั้งหมด
2. พ่อแม่บอกขอบเขตการกระทำไว้ให้ชัดเจน และคอยดูแลให้เป็นไปตามนั้น
3. พ่อแม่ให้ความนับถือและให้เสรีภาพต่อการกระทำของลูกถ้าเห็นว่าอยู่ในขอบเขตที่กำหนดให้

องค์ประกอบของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith 1981 : 118-119) แบ่งองค์ประกอบของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ประเภทสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ คือประเภทที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกเห็นคุณค่าจากตนเองในด้านต่าง ๆ และประเภทที่เป็นส่วนประกอบภายนอก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการได้รับความเห็นคุณค่าจากผู้อื่น

ประเภทที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล

1. ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะทางกายภาพมีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยบางลักษณะช่วยให้บุคคลมีความรู้สึกนี้เพิ่มขึ้น เช่น การมีรูปร่างหน้าตาชวนมอง เป็นต้น บางลักษณะก็เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จในกิจกรรมที่บุคคลนั้นให้คุณค่า เช่น ความแข็งแรง ความรวดเร็ว โดยเฉพาะเพศชาย ความรู้สึกนี้มีแนวโน้มที่จะสัมพันธ์อย่างมากกับความแข็งแรงและความกล้าหาญมากกว่าอย่างอื่น แต่การจะมีความสัมพันธ์กับกายภาพลักษณะใดโดยทั่วไปขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้น ๆ และคนที่มีความเด่นทางกายภาพจะมีความพึงพอใจในตนมากกว่าคนที่ไม่มีลักษณะด้อย (Coopersmith 1981 : 120-123)

2. เพศ

สังคมและวัฒนธรรมส่วนใหญ่มีค่านิยมที่ดีต่อเพศชายมากกว่าหญิง โดยเพศชายมักได้รับมอบหมายตำแหน่งที่มีอำนาจในสังคม ในขณะที่เพศหญิงได้รับบทบาทที่ดีน้อยกว่า จะเห็นได้จากตำแหน่งหัวหน้าชั้นหรือประธานนักเรียนซึ่งเป็นการเลือกตั้งมักเป็นเพศชาย ส่วนตำแหน่งที่ใช้การแต่งตั้ง เช่น บรรณาธิการหรือเทรณูญิก มักเป็นเพศหญิง (Sexton quoted in Kaplan and Sedney 1980 : 220) อย่างไรก็ตาม จากงานวิจัยเท่าที่ผ่านมาไม่อาจให้ผลสรุปแน่นอนลงไปว่าเพศใดมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากัน (ซูซีฟ อ่อนโคทสูง 2516; นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม 2519)

3. ขีดจำกัดความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และผลงาน

ลักษณะเฉพาะของบุคคลเรื่องขีดจำกัดความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และผลงานจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันและมีผลต่อการสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยเป็นตัวชี้บอกถึงความถี่ของการประสบความสำเร็จในสิ่งที่บุคคลกระทำ ทั้งขณะอยู่ในโรงเรียนและสังคม ซึ่งมีเรื่อง

ของสติปัญญา เป็นตัวสนับสนุนอย่างมาก โดยเฉพาะผู้อยู่ในวัยเรียน การประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวทางการเรียนสามารถส่งผลต่อความเห็นคุณค่าในตนเอง ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญสำหรับเด็กและการเรียน เป็นกิจกรรมหนึ่งในไม่กี่อย่างที่ใช้วัดการประสบความสำเร็จของช่วงชีวิตขณะนั้น สติปัญญาจึงมีผลกระทบต่อสมรรถภาพและผลงานทางการเรียน ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จและการเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Coopersmith 1981 : 123-125)

4. สภาพทางอารมณ์

สภาพทางอารมณ์เป็นภาพสะท้อนถึงความพอใจ ความวิตกกังวล ความสุข ฯลฯ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลทั้งที่แสดงออกและไม่แสดงออก ส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องจากการประเมินถึงสิ่งที่ตนประสบและรูปแบบของการได้รับการปฏิบัติจากบุคคลอื่น ซึ่งมีผลกระทบต่ออารมณ์ตนเอง ผู้ที่ประเมินตนเองสูงจะสื่อสารและแสดงออกถึงอารมณ์ทางบวก มีความสุขและวิตกกังวลต่ำ อารมณ์ที่เป็นสุขนี้สามารถยกระดับการประเมินตนเองให้ดีขึ้นได้ในผู้ที่มองตนเองด้อย ซึ่งเป็นการมองตนเองในทางลบ เป็นผลให้ลดความสุขในชีวิตปัจจุบันและขาดความหวังต่ออนาคตในเวลาเดียวกัน (Coopersmith 1981 : 130-134)

5. ค่านิยมส่วนบุคคล

ในการประเมินคุณค่าของตน บุคคลจะเทียบเคียงกับสิ่งที่ตนให้คุณค่าและอุดมคติที่เกี่ยวข้องและสำคัญกับตัวเขา เช่น คนที่ให้ความสำคัญกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน หากต้องประสบความสำเร็จล้มเหลวทางด้านนี้จะเกิดความอายและเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง เด็กวัยรุ่นชายและหญิงให้คุณค่าต่อสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน โดยเด็กชายให้คุณค่ากับผลการศึกษา กีฬา และการเป็นคนกว้างขวาง ในขณะที่เด็กหญิงให้คุณค่ากับผลการเรียน การเป็นคนกว้างขวาง และกีฬา เรียงตามลำดับความสำคัญ และจากการศึกษาถึงสิ่งที่สำคัญต่อการมีชีวิตอยู่ในโรงเรียนอย่างมีความสุข พบว่าเด็กวัยรุ่นชายให้คุณค่าต่อการประสบความสำเร็จทางการเรียนหรือการมีผลการเรียนดีมากกว่าการเป็นคนกว้างขวางหรือมีความสามารถทางการกีฬา และเด็กวัยรุ่นหญิงเห็นว่าการเป็นคนกว้างขวางมีความสำคัญที่สุด แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดต่อการประสบความสำเร็จของชีวิตในอนาคต ทั้งเพศชายและหญิงให้คุณค่าต่อการประสบความสำเร็จทางการเรียนมากที่สุด และทางการกีฬาน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะใช้เกณฑ์ค่านิยมของสังคมในการตัดสินคุณค่าของตน กล่าวคือการให้คุณค่าต่อสิ่งต่าง ๆ จะ เป็นไปอย่างสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมนั้นให้คุณค่า (Coopersmith 1981 : 138-142; Friesen quoted in Lefrancois 1976 : 274-275)

6. ความทะเยอทะยาน

การตัดสินคุณค่าของบุคคลส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการ เปรียบ เทียบผลการปฏิบัติงานและความสามารถของตนกับระดับ เกณฑ์ความสำเร็จที่ตั้งไว้ และประสบการณ์การได้รับความสำเร็จจะนำไปสู่ความคาดหวังต่อความสำเร็จครั้งต่อ ๆ ไป การสามารถทำได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งหรือดีกว่าจะนำไปสู่การมองตนเองว่ามีคุณค่า ในทางตรงข้ามถ้าทำไม่ได้ก็จะมองว่าล้มเหลว การมอง เฉพาะจากภายนอกว่าบุคคลประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าสังคม การศึกษา ฯลฯ จึงไม่เพียงพอ สำหรับการตัดสินการประเมินค่าของบุคคล จำเป็นต้องพิจารณาถึงความทะเยอทะยานประกอบด้วย (Coopersmith 1981 : 142-148)

ประเภทที่เป็นส่วนประกอบภายนอก

สถานภาพทางสังคม

สถานภาพหรือระดับชั้นทางสังคม หมายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ภายนอกที่บ่งบอกระดับทางสังคมของบุคคล เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ เช่น ตำแหน่งทางการงาน บทบาททางสังคม วงศ์ตระกูล สถานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยทั่วไปมักเน้นที่สถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลซึ่งส่วนใหญ่พิจารณาจากอาชีพ รายได้ และที่พักอาศัย เนื่องจากเป็นสิ่งที่บอกได้ถึงการประสบความสำเร็จและความมีเกียรติ บุคคลที่มีสิ่งเหล่านี้ในระดับสูงจะมีความ เชื่อว่าตนมีคุณค่าสูง ซึ่งจากการศึกษาพบความสัมพันธ์ระหว่างกันพอประมาณในวัยผู้ใหญ่ สมพันธ์บ้างเล็กน้อยในวัยรุ่น แต่ไม่พบความสัมพันธ์ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็ก (Rosenberg and Pearlin quoted in Lauer and Handel 1983 : 271) ทั้งนี้อาจมีสาเหตุจากสถานภาพทางสังคมของเด็ก เป็นสิ่งได้มาโดยปริยายมิใช่ด้วยการพยายาม จึงมีค่าน้อย เมื่อเทียบกับตำแหน่งในท้องเรียนหรือสถานภาพขณะอยู่ที่โรงเรียน แต่ผลพลอยได้ของเด็กในครอบครัวที่สถานภาพทางสังคมสูงมีแนวโน้มจะได้รับคือการปฏิบัติตอบทางด้านดีจากผู้อื่น คูเปอร์สมิธศึกษาวิจัยพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวระดับสูงมีแนวโน้มที่จะเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวปานกลางหรือต่ำ แต่ไม่ถึงกับมีนัยสำคัญ ในขณะที่โรเซนเบิร์กพบความสัมพันธ์กันบ้างเล็กน้อยแต่มีนัยสำคัญ (Coopersmith, Rosenberg quoted in Coopersmith 1981 : 82-84) การศึกษาทั้ง 2 ครั้งแสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์ แต่ไม่ถึงกับแน่นอนหรือชัดเจนกับความรู้สึกทางบวกหรือลบต่อตนเอง

อนึ่ง โคเคินส์ (Kokenes 1974 : 954-958) ได้นำแบบวัดของคุณเปอร์สมิธมาวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความสัมพันธ์กับพ่อแม่และทางบ้าน (ดี-ไม่ดี)
2. โรงเรียนและการศึกษา (การประสบความสำเร็จ-ความล้มเหลว)
3. อัดดาทางสังคม-เพื่อน (การประสบความสำเร็จ-ความล้มเหลว)
4. อัดดาโดยทั่วไป (การมองตนเองว่ามีความสามารถเพียงพอ-ไม่เพียงพอ และการปฏิบัติตนเอง)

ความสัมพันธ์กับพ่อแม่และทางบ้าน

สิ่งสำคัญอันหนึ่งที่ส่งผลให้คนเห็นคุณค่าในตนเองและรักษาความรู้สึกนี้ไว้ได้ คือประสบการณ์ในครอบครัว จากการมีพ่อแม่ที่ให้ความใกล้ชิดกับลูก เคารพสิทธิ ความคิดเห็น และยอมรับในตัวเด็กอย่างมาก เน้นที่ใช้เหตุผลและการแสดงออกในรูปของความเอาใจใส่ให้ความรัก ให้มาตรฐานและขอบเขตการกระทำไว้กว้าง ๆ ไม่ใช่อ่านจบบังคับ ใส่ใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมลูก เช่น เพื่อน ปัญหาหรือกิจกรรมที่มี และในส่วนตัวของพ่อและแม่ก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แบ่งอำนาจและความรับผิดชอบกันไว้อย่างชัดเจน เป็นคนยืดหยุ่น อารมณ์มั่นคง มีแนวโน้มที่จะเป็นคนทำอะไรแน่นอนไม่ลังเล รู้ว่าอะไรสำคัญและมีคุณค่าต่อตนเอง สามารถทำตามสิ่งที่ตนเชื่อ มีความเห็นคุณค่าในตนเองในปริมาณที่เพียงพอจนไม่ต้องแสวงหาเพิ่มเติมด้วยการบังคับควบคุมผู้อื่น มักเป็นคนชอบพูดแสดงความคิดเห็น ยอมรับและเชื่อมั่นในตนเอง มักใช้วิธีการลงโทษอย่างเหมาะสม ตรงไปตรงมา มากกว่าวิธีรุนแรง เกี้ยวพราวดหรือไม่ให้ความรัก ในขณะที่พ่อแม่ของเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองดำเนินการลงโทษทั้งที่ทำแล้วไม่ได้ผล ไม่แนะแนวทางให้ และไม่แสดงออกซึ่งความรัก และเนื่องจากตนเองต้องทุกข์ทรมานจากการมีอึดภาพที่ไม่ดี ความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นจึงพลอยบกพร่องไปด้วย มีการสื่อสารถึงความไม่ยอมรับในตัวเด็กออกมาทั้งในขณะรู้ตัวและไม่รู้ตัว เป็นการสร้างวัฏจักรลบทอดความรู้สึกนี้ไปยังผู้อื่นอีก (Kalellis 1982 : 128; Mussen, Conger and Kagan 1969 : 491-492)

โรงเรียนและการศึกษา

การประเมินความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นขบวนการต่อเนื่องโดยการเทียบเคียงกับผู้อื่น

ที่มีความหมายกับตน ประสบการณ์ที่โรงเรียนจึงสามารถเป็นสิ่งช่วยสนับสนุนต่อจากที่บ้าน ประกอบกับโรงเรียนมีหน้าที่ช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในทักษะ ความสามารถ และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เมื่ออยู่ในชั้นเรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญภายในตัวบุคคลที่ช่วยให้ทำการใด ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การมีผลงานที่ดีด้านการเรียนและเป็นองค์ประกอบสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการประสบความสำเร็จด้านการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีความรู้สึกที่ดีต่อความสามารถทางการเรียนของตน มีความคาดหวังว่าจะทำได้ดีก็สามารถทำได้จริง ๆ ส่วนเด็กที่ขาดความมั่นใจในตนเองหรือคิดว่าตนจะล้มเหลว มีแนวโน้มที่จะยอมแพ้หรือล้มเลิกความพยายามโดยง่าย อย่างไรก็ตาม การเห็นคุณค่าในตนเองสูงไม่ได้เป็นสาเหตุโดยตรงของการมีสัมฤทธิ์ผลอย่างสูงทางการศึกษา เพราะสามารถสูงได้ด้วยการประสบความสำเร็จทางด้านอื่น ๆ เช่น กีฬา การเข้าร่วมกิจกรรม แต่ก็เป็นคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นต้องมีในตัวบุคคลนั้นอยู่ก่อน ทว่าการสูญเสียความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นผลให้แรงจูงใจและความคาดหวังในความสำเร็จลดต่ำลง เป็นผลให้บุคคลนั้นมีสัมฤทธิ์ผลในด้านต่าง ๆ ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น (Bagley, Verma, Mallick and Young 1979 : 97; Coopersmith 1984 : 1; Hamachek 1978 : 206)

สำหรับครูซึ่งเป็นตัวแบบ ควรเป็นคนที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง สามารถประเป็นตัวอย่างนักเรียนโรงเรียน และตนเองได้ตามความเป็นจริง จัดห้องเรียนให้มีสภาพส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก กำหนดขอบเขตและมาตรฐานให้อย่างมีเหตุผล พยายามไม่ใช้การลงโทษเพื่อสนับสนุนความเชื่อมั่นในทักษะและความสามารถของเด็ก อันจะช่วยให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเมื่ออยู่ในชั้นเรียนในที่สุด (Coopersmith 1975 : 187)

อัตราทางสังคม-เพื่อน

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการรับรู้ในการมองตนเองที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกับตนด้านทักษะ ความสามารถ พรสวรรค์ และความถนัด จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยต้องมีกลุ่มอ้างอิงที่คงที่ เพราะถ้าเปลี่ยนกลุ่มไปเรื่อย ๆ เด็กอาจมองตนเองต่ำลง เรื่องความสามารถที่จะเป็นเพื่อนที่ดีกับคนอื่น

สำหรับคนที่เปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ แล้วมีความสำเร็จต่ำ มีแนวโน้มที่จะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำเช่นกัน และไม่เพียงมีความสัมพันธ์กับอัตราในทัศนด้านความสามารถ ยังมีความสัมพันธ์ไปถึงความ

เห็นคุณค่าในตนเองโดยรวม ๆ ด้วย ความรู้สึกนี้จะตัดสินใจการที่บุคคลนั้นจะนำความสามารถและความถนัดของตนออกมาใช้อย่างไร จึงเป็นเสมือนแรงผลักดันที่จะนำบุคคลไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้

ในด้านการเข้าสังคม การตัดสินใจตนเองจะมีอิทธิพลต่อประเภทของเพื่อนที่เด็กจะเลือกคบความสามารถในการสมาคมกับผู้อื่น ความคิดสร้างสรรค์ ความหนักแน่น ความซื่อตรง ตลอดจนการเป็นผู้นำหรือผู้ตาม จึงเป็นตัวสำคัญในการจัดวางรูปแบบบุคลิกภาพของบุคคล (Coopersmith quoted in Bagley et al. 1975 : 96-97; Hamachek 1978 : 4; Kalellis 1982 : 48)

คนโดยทั่วไป

คนโดยทั่วไป เป็นเรื่องการประเมินตนเองในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว เช่น การตัดสินใจ ความอดทน ความมั่นใจ การกล้าพูดกล้าแสดงออก การยอมรับและความพึงพอใจในตนเอง เป็นต้น ผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงมีแนวโน้มจะประเมินสิ่งเหล่านี้ในทางบวกคนที่ยอมรับหรือพอใจในรูปร่างลักษณะของตนจึงมักเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าคนที่ไม่ยอมรับ และการรับรู้ของคนอื่นต่อตนเองจะมีอิทธิพลต่อการที่บุคคลจะรู้สึกอย่างไรกับคนด้วย (Adams 1976 : 166-167; Lauer and Handel 1983 : 270)

ลักษณะของผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูง-ต่ำ

จากการศึกษาพฤติกรรมของผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงพบว่าเป็นคนว่องไว ชอบพูดแสดงความคิดเห็น เป็นฝ่ายเปลี่ยนหรือพูดชักนำคนอื่นมากกว่าจะเป็นเพียงผู้ตามหรือผู้ฟังการอภิปราย-โต้เถียง มองสิ่งต่าง ๆ ในด้านดีโดยประเมินอย่างรอบคอบถึงความสามารถ ทักษะทางสังคมและคุณสมบัติของตนมากกว่าการคิดขี้นเอง ไม่พะวงแต่เรื่องของตนจึงทำให้มีเวลาสำหรับสิ่งต่าง ๆ ภายนอก นอกจากนี้ยังมีทัศนคติและความคาดหวังในสิ่งที่ดี กว้างขวางในหมู่เพื่อน มั่นใจในการกระทำ กล้าแสดงออกแม้รู้ว่าจะโดนคัดค้าน ไม่มีความยุ่งยากในการสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ ยอมให้สังคมกำหนดการกระทำของตนน้อย ใช้ชีวิตอย่างยืดหยุ่น ข้างคิด สามารถหาทางออกและมีการตีความที่เป็นของตนเอง และที่สำคัญคือพึงพอใจความคิดความรู้สึกของตนเอง เชื่อมั่นต่อการตอบสนองหรือการตัดสินใจของตน มั่นคงทางด้านจิตใจ วิตกกังวลน้อยกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จมากกว่า โดยรวม ๆ แล้วจะมีความสุขและใช้ชีวิตได้อย่างมี

ประสิทธิภาพมากกว่า (Bass 1960 : 129, 299; Coopersmith 1971 : 345, 1981 : 62, 70) เพศหญิงที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจึงมีลักษณะ เข้มแข็ง (strong) เชื่อมมั่นในตนเอง กล้าแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสม วิตกกังวลต่ำ มีลักษณะเหนือผู้อื่น (dominance) (Coopersmith 1981 : 65; Maslow 1970 : 237) ยังมีความรู้สึกนี้สูงเท่าใดก็ยิ่งตั้งเป้าหมายไว้สูงขึ้นและท้าทายขึ้นเท่านั้น กระตือรือร้นต่อสิ่งใหม่ ๆ และสิ่งที่ท้าทาย พอใจงานที่ได้ใช้ความสามารถเต็มที่ ออยากรู้อยากเห็นและใจกว้าง สามารถยอมรับผู้อื่นได้มาก (Branden 1981 : 131; Jersild, Telford and Sawrey 1975 : 177, 190)

สำหรับผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ จะเชื่อในความด้อยของตน ขาดความเชื่อถือในตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แปลกไปจากธรรมดา พยายามทำสิ่งที่สังคมยอมรับ มักเป็นสมาชิกกลุ่มแบบไม่แสดงตัวให้เห็น เด่นชัดมากกว่าจะทำตัว เป็นผู้นำกลุ่ม หรือทำสิ่งที่ดึงดูดความสนใจ ชอบเป็นผู้ฟังมากกว่าจะแสดงบทบาท ไม่กล้ายุ่งเกี่ยวกับการกระทำที่อาจถูกปฏิเสธหรือได้รับคำตำหนิ จึงไม่อาจเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ความคิดใหม่ ๆ หรือแสดงตนอยู่ในตำแหน่งที่ต้องเผชิญกับปฏิบัติการหลาย ๆ แบบ กลัวการทำให้คนอื่นโกรธ ไร้อำนาจ วิชาทวิวิจารณ์ พะวากับเรื่องของตน ปิดกั้นตนเอง พอใจที่จะอยู่อย่างเฉยๆ ยอมรับสภาพที่เป็นจึงเป็นคนทำอะไรคล้ายตามคนอื่น พร้อมจะเชื่อว่าคนอื่นมองตนในแง่ไม่ดี ยอมรับคำพูดของคนอื่นที่กล่าวถึงตนในแง่ลบ ขาดความมั่นใจที่จะปฏิเสธคำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น ไม่สามารถป้องกันตนเองจึงต้องอยู่กับความด้อยทั้งที่เป็นจริงหรืออาจคิดขึ้นเองก็ได้ เหนงาและโศกเศร้า คิดว่าตนไม่มีความสามารถเพียงพอ ไม่มีความเหมาะสม จึงมักมีบทบาทน้อยในสังคม ทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จพลอยลดน้อยถอยลง หัวใจต่ออิทธิพลของสังคมและกลายเป็นความรู้สึกกดดัน ขาดพลังความสามารถที่จะทำอะไรให้สำเร็จ จึงมีความสัมพันธ์กับการมีความวิตกกังวลสูง และการมองตนเองในแง่ลบยังสนับสนุนให้เด็กใช้กลไกในการป้องกันตนเองทั้งต่อผู้อื่นและต่อตนเอง ทำลายความสามารถในการปรับตัว เมื่ออยู่ในโรงเรียนและความสามารถทางการเรียน ลักษณะเหล่านี้สอดคล้องกับผู้ที่มีลักษณะเหนือผู้อื่นต่ำของมาสโลว์ ซึ่งจะมีลักษณะเก็บกด ซ้ำร้ายหรือมีลักษณะหลักหนีปัญหา (Coopersmith 1971 : 345, 1981 : 67-69; Mussen, Conger and Kagan 1969 : 489; Kalellis 1982 : 129; Maslow 1970 : 237)

ดังนั้น ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจึงบอกได้ถึงลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล มีความสำคัญต่อการที่บุคคลจะมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงทางด้านจิตใจ ช่วยให้สามารถรับแรงกดดันในสังคมได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ การเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้สึกนี้เพิ่มขึ้นจึง เป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน
 ในขั้นสูง เป็นผลให้บุคคลมีความสุขสงบมากขึ้น มีหัวใจหรือชีวิตข้างใน (inner life) ที่เต็มขึ้น
 เข้มแข็งและเป็นตัวจริงของตัวเอง จึง เป็นจิตรักษาในขั้นต้นให้เกิดความผ่อนคลาย และนอกจากจะ
 ช่วยปรับปรุงโครงสร้างบุคลิกภาพเฉพาะตัว ยังช่วยปรับปรุงคุณภาพของคนและการมีความสัมพันธ์ที่ดี
 ระหว่างกันด้วย (Maslow 1970 : 68-71, 100)

การ เป็นหัวหน้า

ความต้องการพื้นฐานอันหนึ่งของมนุษย์คือความต้องการตำแหน่ง การประสบความสำเร็จ
 และการเห็นคุณค่าในตนเอง สิ่งเหล่านี้จะจูงใจให้คนพยายามทำสิ่งที่ในสายตาของผู้อื่น เห็นว่านั่นคือ
 การประสบความสำเร็จ เพื่อให้ได้รับความเคารพนับถือ การดำรงตำแหน่ง เป็นหัวหน้าจะเป็นสิ่งที่
 สามารถเรียนรู้ได้ภายในขอบเขตหนึ่งถ้าคนนั้นมีความสามารถ โดยการฝึกฝนและประสบการณ์จะช่วย
 แก้ไข พัฒนา และกระตุ้นความสามารถที่มีอยู่เดิมได้ ผู้ที่เข้ามาเป็นหัวหน้าใหม่อาจรู้สึกขัดเขินใน
 การปรับตัวเข้ากับบทบาท แต่ในไม่ช้าพฤติกรรมใหม่ ๆ ก็จะกลายเป็นเรื่องปกติเพราะผู้ที่เล่นบทบาท
 มีแนวโน้มที่จะรวมลักษณะต่าง ๆ ของบทบาทนั้น เข้ามาไว้ในตนเอง (Byrne 1966 : 310-211;
 Cole and Hall 1970 : 379; Jourard quoted in Hackney and Cormier 1979 :105)

จากการศึกษาถึงความหมายของผู้นำหรือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า พบว่ามีผู้ให้ไว้คล้ายคลึงกัน
 คือ

อิงลิชและอิงลิช (English and English 1958 : 288-289) ให้ความหมายว่าหมายถึง

1. บุคคลซึ่งมีการกระทำที่จะชี้แนวทาง หรือควบคุมทัศนคติหรือการกระทำของผู้ตามใน
 สถานการณ์หนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ เมื่อบุคคลนั้น เป็นบุคคลในกลุ่มซึ่งมีอิทธิพลหรืออำนาจในการที่จะมีการ
 กระทำดังกล่าวได้
2. บุคคลซึ่งมีหน้าที่เป็นทางการที่จะให้คำแนะนำ หรือคำสั่ง เพื่อที่จะควบคุมพฤติกรรม
 ของกลุ่มสังคม โดยการควบคุมพฤติกรรมจะเป็นหน้าที่ส่วนหนึ่งของบุคคลนั้น
3. บุคคลซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ ที่คนอื่นเห็นว่าจำเป็นสำหรับการเป็นหัวหน้า แต่ลักษณะต่าง ๆ
 เหล่านี้จะแตกต่างกันไป ไม่มีลักษณะใดโดยเฉพาะ
4. บุคคลที่ได้คะแนนสังคมนิยมสูงสุด

ไอเซนคและอาร์โนลด์ (Eysenck and Arnold 1972 : 184) ให้ความหมายว่า หมายถึงผู้ที่เล่นบทบาทต่าง ๆ ที่แปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของกลุ่ม โดยมีข้อผูกมัดด้านความคาดหวัง ต่อการชี้นำ การควบคุมและการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ก้าวไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป ผู้นำหรือผู้เป็นหัวหน้าก็คือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ สั่งการ หรือช่วยเหลือให้กลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้โดยงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ลักษณะของผู้นำหรือผู้ที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า

จากการศึกษาพบว่าสติปัญญามีส่วนเกี่ยวข้องอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก (จะมีความสำคัญเมื่อเป็นเรื่องทางวิชาการ) บุคคลที่เป็นผู้นำมักเป็นคนมีอำนาจ สามารถเข้าสังคมได้ดี กว้างขวางในหมู่เพื่อน มีความสามารถในการทำงานของกลุ่ม ชอบเข้าสังคมมากกว่าเด็กทั่วไป มีการปรับตัวดี มองตนเองได้ตามความเป็นจริง เชื่อมมั่นในตนเอง และที่สำคัญคือเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กอื่นโดยเฉลี่ย ก้าวร้าวและกล้าแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสม บุคคลเหล่านี้มักมีลักษณะประจำตัวบางอย่างได้เปรียบมาตั้งแต่ต้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะที่ได้จากการหามา หรือพัฒนาจากความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม (Cole and Hall 1970 : 323; Evans and McCandless 1978 : 124) โดยทั่วไปวัยรุ่นที่อยู่ในตำแหน่งหัวหน้ามักมีลักษณะบางด้านเหนือกว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกโดยเฉลี่ย คือ 1) สติปัญญา 2) ความคงแก่เรียน 3) ความวางใจได้เรื่องความรับผิดชอบ 4) การสมาคมและการเข้าร่วมกิจกรรม 5) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม 6) ความกระตือรือร้นและความอดทน 7) ความคิดริเริ่ม ความเชื่อมั่น และการควบคุมตนเอง 8) การปรับตัวและการคาดการณ์ล่วงหน้า 9) การประสบความสำเร็จในอดีต อย่างไรก็ตามการศึกษามีคุณสมบัติและทักษะอย่างใดอันขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่บุคคลนั้นจะไป เป็นหัวหน้า ซึ่งวัยรุ่นที่ได้รับเลือกอาจไม่มีลักษณะเป็นผู้นำติดตัวมา "โดยกำเนิด" แต่ก็มีความเหมาะสมที่จะทำหน้าที่นี้ได้จากการประเมินของเพื่อน ๆ (Garrison 1965 : 113)

อนึ่ง สิ่งที่จะช่วยให้คนเกิดความมั่นใจและเห็นคุณค่าในตนเองคือการมีความคิดริเริ่มและความรับผิดชอบ นิสัยนี้พัฒนาได้ทีละน้อยด้วยการฝึกฝนจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ใช้ความคิดริเริ่มและความรับผิดชอบ เพราะจะช่วยให้ค้นพบและพัฒนาความสามารถที่แฝงอยู่ในตัว เป็นผลให้เกิดการรับรู้ถึงขีดความสามารถที่มี เชื่อมมั่นในตนเองและความสามารถของตน หรือเรียกได้ว่ามีความมั่นใจในตนเอง ความรู้สึกนี้พัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่บุคคลสามารถทำบางสิ่งได้สำเร็จนำ

พึงพอใจ เป็นเงื่อนไขผลกรรมของการสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีพอที่จะตอบสนองมาตรฐานของความสำเร็จที่คนนั้นตั้งไว้ ซึ่งมาตรฐานเหล่านี้ส่วนใหญ่พัฒนาขึ้นจากสิ่งที่ผู้อื่นคาดหวังในตัวบุคคลนั้น ดังนั้นคนจึงควรได้รับหน้าที่ความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับความสามารถเพื่อนำไปสู่การประสบความสำเร็จอันจะเป็นพลังจูงใจที่ยิ่งใหญ่ในการมีความพยายามต่อไป (Garrison 1965 : 258-259) ดังที่โครลี (Crowley quoted in Cole and Hall 1970 : 379) ศึกษาพบว่าบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งหัวหน้า (ตัดสินจากชื่อเสียงของตำแหน่ง เช่น ผู้จัดการธนาคาร ผู้อำนวยการโรงเรียน ข้าราชการระดับสูง และผู้ที่ดำรงตำแหน่งระดับสูงในวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม ฯลฯ) ส่วนใหญ่ในวัยเรียนเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าทางการกีฬาหรือการเรียน หรือทั้งสองอย่างมาก่อน และมีจำนวนน้อยมากที่สมัยเรียนไม่เคยเป็นหัวหน้าแต่ได้มาเป็นหัวหน้าในวัยผู้ใหญ่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ได้มีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองไว้อย่างกว้างขวาง ดังจะยกมา กล่าวพอสังเขป คือ

ทองพูล บุญอึ้ง (ทองพูล บุญอึ้ง 2516) ศึกษาฐานะทางสังคมมิติ มโนภาพแห่งตน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 94 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 82 คน รวมทั้งหมด 176 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบ 3 ชนิด คือ แบบทดสอบมโนภาพแห่งตน แบบทดสอบสังคมมิติ และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีสหสัมพันธ์กับฐานะทางสังคมมิติ ฐานะทางสังคมมิติมีสหสัมพันธ์กับมโนภาพแห่งตนในเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่ไม่มีสหสัมพันธ์ในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 และนักเรียนชายและหญิง มีฐานะทางสังคมมิติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม (นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม 2519) ได้ศึกษานุคลิกภาพแสดงตัว ความเชื่อมั่นในตนเองและความภาคภูมิใจในตนเอง กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 240 คน โดยใช้แบบสอบถามความภาคภูมิใจในตนเองและความเชื่อมั่นในตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบบสอบถามบุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว ของสุลินี อินสว่าง (2516) ผลการศึกษาพบว่าบุคลิกภาพแสดงตัวมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความเชื่อมั่นในตนเองและความภาคภูมิใจ

ในตนเอง ขณะเดียวกันความเชื่อมั่นในตนเองก็มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจในตนเอง และนักเรียนหญิงมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนนักเรียนใน กรุงเทพมหานครและจังหวัดอุดรดิตถ์มีคะแนนความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

กาญจนา พงศ์พฤกษ์ (กาญจนา พงศ์พฤกษ์ 2522) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกันของพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก ความวิตกกังวล และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองใน นักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 239 คน โดยใช้แบบวัดความพอใจในตนเองของรูบิน (Rubin's Self-Esteem Scale) แบบวัดความกล้าแสดงออกระดับวิทยาลัย (The College Self-Expression Scale) ของวิลเลียม ดับบลิว เค ชุง ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกมี สหสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความวิตกกังวล ส่วนความวิตกกังวลมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

สารณี ธนกรวิทย์ (สารณี ธนกรวิทย์ 2523) ได้ศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรม ความ เกรงใจ และความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธและนิมาน กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธ 100 คน และที่มีพฤติกรรมเชิงนิมาน 100 คน ซึ่งได้มาจาก การประเมินพฤติกรรมของครูประจำชั้นตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดให้ จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามจริย- ธรรม แบบสอบถามความเกรงใจ และแบบสอบถามความภาคภูมิใจในตนเอง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธและนิมาน มีจริยธรรม ความเกรงใจ และความภาคภูมิใจในตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนชายและนักเรียนหญิงในแต่ละกลุ่ม มีจริยธรรมและ ความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน แต่มีความเกรงใจแตกต่างกัน

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith 1959 : 87-92) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความวิตกกังวล กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนเกรด 5 และ 6 จำนวน 102 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความวิตกกังวลของ Castaneda, McCandless และ Palermo ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมี ความวิตกกังวลน้อยกว่าเด็กที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ส่วนเด็กที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะ เป็นที่นิยมของคนทั่วไป และมีความคิดเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับอัตรา

แมนนี่และแมนนี่ (Many and Many 1975 : 1017-1021) ได้ศึกษาความสัมพันธ์

ระหว่างเครื่องมือวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับเครื่องมือวัดความวิตกกังวล กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กนักเรียนเกรด 4-8 จำนวน 4,367 คน โดยใช้แบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ของคูเปอร์สมิธ (1967) แบบวัดความวิตกกังวลโดยทั่ว ๆ ไปสำหรับเด็กของซาราสัน (Sarason's General Anxiety Scale for Children) และแบบทดสอบความวิตกกังวลสำหรับเด็ก (Test Anxiety Scale for Children) ผลที่ได้พบค่าสหสัมพันธ์ทางลบระหว่างเครื่องมือวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและเครื่องมือวัดความวิตกกังวล ทั้งในการวิเคราะห์แบบรวม แบบแยกตามเกรด และแยกตามเพศ จึงสนับสนุนความเป็นไปได้ว่าการลดความวิตกกังวลใน เด็กนักเรียนสามารถทำได้โดยหาทางเพิ่มความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองให้กับเด็ก

เบาวอร์ (Bowers 1963 : 135-140) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับรูปแบบของการบังคับบัญชา กลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้างานชาย (foreman) 17 คน และลูกน้องภายใต้บังคับบัญชาเพศชาย 330 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของหัวหน้างานยิ่งลดต่ำลงเท่าใด ก็ยิ่งคอยสอดส่องหาปัญหา กับลูกน้องด้วยวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยกระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองให้สูงขึ้นมากกว่าเพื่อที่จะ แก้ปัญหา และยิ่งหัวหน้ามีความรู้สึกนี้ต่ำเท่าไร ประสิทธิภาพในการรับรู้ทัศนคติของลูกน้องต่อตนเอง ก็ยิ่งด้อยลงเท่านั้น

ซิลเวอร์แมน (Silverman 1964 : 115-119) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับการสนองต่อความสำเร็จและความล้มเหลว กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งรวบรวมข้อความมาจากแบบวัดฉบับต่าง ๆ ที่เจนิสและฟิลด์ (Janis and Field) สร้างขึ้น ผลการวิจัยไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเพศ และสำหรับผู้เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะมีปฏิริยาตอบสนองต่อประสบการณ์ที่นำคนไปสู่ความสำเร็จมากกว่าประสบการณ์ที่นำไปสู่ความล้มเหลว ส่วนผู้เห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะมีปฏิริยาตอบสนองต่อประสบการณ์ที่นำไปสู่ความล้มเหลวมากกว่าประสบการณ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จ

ลีก์และแจ๊คสัน (League and Jackson 1964 : 113-115) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับการคล้อยตาม และการพูดตามความเป็นจริง กลุ่มตัวอย่าง

คัดเลือกมาจากนักศึกษาปริญญาตรี เพศชาย 62 คน เพศหญิง 56 คน ที่มีคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ทางด้านต่ำสุดและสูงสุด เครื่องมือที่ใช้ปรับปรุงจากของเดอชาร์มส์ และโรเซนเบอว์ม (DeCharms and Rosenbaum 1960) โดยให้ฟังเสียงเดินของนาฬิกาจากเครื่องเทปแล้วรายงานจำนวนครั้งที่นับได้ทีละคน ต่อจากบุคคลที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ให้รายงานจำนวนหลอก ๆ 3 คน ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มีใครสามารถรายงานจำนวนครั้งที่ตรง ทั้งที่ก่อนการทดลองได้ให้กลุ่มตัวอย่างฟังเสียงนี้ถึง 6 ครั้ง แต่พบว่าคนที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงสามารถทำงานนี้ได้ดีกว่าคนที่เห็นคุณค่าต่ำ

คาร์ลสัน (Carlson 1965 : 659-666) ศึกษาเรื่องความคงที่และการเปลี่ยนแปลงของอัตภาพในเด็กวัยรุ่น ทดสอบเมื่ออายุ 11 และ 17 ปี โดยใช้แบบสอบถามคู่ขนานแบบบรรยายตนเอง 2 ชุด ให้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 49 คน (หญิง 33 คน ชาย 16 คน) ตอบทั้งใน 2 ช่วงอายุ ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของอัตภาพระหว่างเพศในเด็กก่อนวัยรุ่น และไม่มี ความแตกต่างระหว่างเพศในเรื่องของระดับหรือความคงที่ของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง โดยพิจารณาจากค่าคะแนนกลาง (median) ของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่ คงเดิมในช่วงเวลา 6 ปีทั้งเพศชายและเพศหญิง

ชราเจอร์ (Shrauger 1972 : 192-200) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับรูปแบบการตอบสนองของบุคคลขณะอยู่ต่อหน้าผู้อื่น กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรี 64 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำอย่างละเท่า ๆ กัน เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบวัดที่คัทนิก (Cutnick 1962) สร้างขึ้นและใช้แบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เฉพาะด้านของมาร์โลว์-คราวน์ (Marlowe-Crowne Scale 1964) ส่วน Concept-Attainment Task ผู้วิจัยปรับปรุงจากเครื่องมือของบรูเนอร์ กูดนอว์ และออสติน (Bruner, Goodnow and Austin 1956) ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างศึกษาการเรียนรู้ในทัศนใน 2 ลักษณะ คือ มีคนอื่นร่วมสังเกตการณ์และไม่มี ผลพบว่าผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงมีการประเมินตนเองว่าสามารถเรียนรู้ได้ดีและเชื่อมั่นในการตอบสนองของตนมากกว่าผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และความแตกต่างจะเห็นได้ชัดเจนในเงื่อนไขสภาพการณ์ที่มีคนอื่น เข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วย เมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม (กลุ่มที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้าน สูง-ต่ำ จากการประเมินความสามารถของตนเอง

หลังจากการทดลองศึกษามโนทัศน์) พบว่ากลุ่มต่ำทำได้ด้อยกว่ามากในสภาพการณ์ที่มีคนอื่นร่วมสังเกตการณ์ ในขณะที่กลุ่มสูงไม่ได้รับผลกระทบจากตัวแปรนี้แต่อย่างใด

ไอเสน (Eisen 1972 : 68-72) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับแรงต้านทานต่อสิ่งเข้ายวนใจ คือรางวัลที่จะได้หากทำคะแนนถึงเกณฑ์ ซึ่งจะเป็นดัชนีหลักที่ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านจริยธรรม กลุ่มตัวอย่าง เป็นเด็กนักเรียนเกรด 6 รวม 125 คน แบ่งเป็นเพศชาย 57 คน เพศหญิง 68 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ (1967) The California Short Form Test of Mental Maturity และ Dot-Counting Contest ของซิลเวอร์แมน (Silverman 1967) ที่นำมาปรับปรุงใหม่เพื่อให้ตรวจสอบการทุจริตได้โดยที่เด็กไม่รู้ ผลการทดลองพบความสัมพันธ์กันอย่างสูงระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความซื่อสัตย์ในเด็กชาย แต่ไม่พบในเด็กหญิง และสติปัญญาไม่สัมพันธ์กับแรงต้านทานความเข้ายวนใจอย่างไม่มีนัยสำคัญในทั้ง 2 เพศ

มิลเลอร์ (Miller 1973 : 402-405) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเพศชายกับทัศนคติต่อบทบาทของเพศหญิง กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชาย 171 คน เครื่องมือใช้แบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของโรเซนเบิร์ก (Rosenberg 1965) และแบบสอบถามเกี่ยวกับลัทธิสตรีที่โบบและมิลเลอร์ (Bove and Miller 1970) สร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อลัทธิสตรีมีสหสัมพันธ์กับระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเพศชายอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มจากทั้งหมด 6 กลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงมีการยอมรับลัทธิสตรีมากกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

แอมเมอร์แมน และฟรายเรียร์ (Ammerman and Fryrear 1975 : 319-325) ศึกษาการเพิ่มระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กด้วยรูปภาพ เครื่องมือที่ใช้คือแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและแบบประเมินพฤติกรรม (Behavior Rating Form) ของคูเปอร์สมิธ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนเกรด 4 จำนวน 12 คน (ชาย 6 คน หญิง 6 คน) ที่มีคะแนนต่ำกว่าครึ่งทั้งในแบบวัดและแบบประเมิน คัดเลือกจากนักเรียนทั้งหมด 65 คน จัดแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยการสุ่ม การทดลองกระทำเป็นเวลา 5 สัปดาห์โดยให้กลุ่มตัวอย่างถ่ายภาพซึ่งกันและกันในลักษณะต่าง ๆ ตามที่ผู้วิจัยกำหนดให้ จากนั้นกลุ่มทดลองจะได้รับภาพของตนเองมาคิดในสมุดคิดภาพ โดยผู้วิจัยคอยให้ความช่วยเหลือด้วยความเป็นกันเอง และเขียนคำวิจารณ์สั้น ๆ

ไว้ให้ข้างใต้แต่ละภาพ สำหรับกลุ่มควบคุมจะได้รับสมุดติดภาพเช่นกัน แต่ภาพที่ได้รับ เป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ผู้วิจัยจะเข้าไปช่วยเหลือในการติด เช่นเดียวกันแต่จะไม่ให้คำแนะนำใด ๆ ทั้งสิ้นในการจัดผลการวิจัยปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบวัดความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นในทั้ง 2 กลุ่ม แต่ไม่แตกต่างจากครั้งทดสอบก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ และทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมซึ่งเป็นการแสดงออกทางภายนอกถึงความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเอง กลับเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทั้งสองกลุ่ม โดยกลุ่มทดลองมีปริมาณการเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม

พริมาเวอรา ไชมอน และพริมาเวอรา (Primavera, Simon and Primavera 1974 : 213-216) ได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองกับสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา โดยศึกษาความแตกต่างในระหว่างเพศ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 5 และ 6 จำนวน 164 คน เพศชาย 70 คน เพศหญิง 94 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบวัดความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ กับอีก 2 ส่วนย่อยจากแบบทดสอบมาตรฐาน 2 ฉบับ คือ The Stanford Achievement, Intermediate II Battery และ The Mathematics and Reading Test for New York State Elementary School ผลการศึกษาพบว่าในเพศหญิงความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา ส่วนเพศชายความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับ New York Mathematics Test แต่คะแนนความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองในเพศชายมีสหสัมพันธ์กับ New York Mathematics Test ไม่แตกต่างจากเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

* รูบิน ดอร์ล และแซนด์ดิดจ์ (Rubin, Dorle and Sandidge 1977 : 503-507) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองกับผลงานทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนอายุ 12 ปี จำนวน 530 คน โดยการเลือกแบบสุ่ม วัดความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองโดยใช้แบบวัดของคูเปอร์สมิธ วัดสัมฤทธิ์ผลโดยใช้ Stanford Achievement Test (SAT) และ Wide Range Achievement Test (WRAT) ร่วมกับการประเมินของครู วัดสติปัญญาโดยใช้ Wechsler Intelligence Scale for Children (WISC) วัดพฤติกรรมโดยใช้ School Behavior Profile (SBP) ร่วมกับการประเมินพฤติกรรมโดยครูผู้สอน วัดสถานภาพทางสังคม โดยดูจากอาชีพ การศึกษาของพ่อแม่ และรายได้ของครอบครัว ผลการศึกษาพบว่าคะแนนความรู้สึก เห็นคุณค่าในตนเองมีสหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับสติปัญญาและสถานภาพทางสังคม แต่สติปัญญา

จะเป็นตัวทำนายสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาได้ดีที่สุด และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นตัวทำนายลักษณะพฤติกรรมได้ดีที่สุด

มารูยาม่า รูบิน และคิงส์เบอร์รี่ (Maruyama, Rubin and Kingsbury 1981 : 962-975) ได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา ด้วยการติดตามผลระยะยาวจากเด็กที่เกิดในโรงพยาบาลตอนช่วงแรกของรอบปี 1960-1970 จำนวน 1,613 คน โดยใช้เครื่องมือวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิท และวัดความสามารถทางสติปัญญาด้วย Wechsler Intelligence Scale วัดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษากับแบบทดสอบ 2 ฉบับ คือ Stanford Achievement Test และ Wide Range Achievement Test เมื่อเด็กอายุ 9 ขวบ และ 15 ขวบ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถทางสติปัญญาและระดับชั้นทางสังคมมีสหสัมพันธ์กันอย่างสูง และเป็นสาเหตุของการมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แต่สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาไม่มีสาเหตุเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

เพรเกอร์ และฟรีแมน (Prager and Freeman 1979 : 392-397) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความสามารถทางการศึกษา ความทะเยอทะยานทางการศึกษาและการเลือกวิชาเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับวิทยาลัย จำนวน 69 คน เครื่องมือที่ใช้มี Texas Social Behavior Inventory Form A (Helmreich, Stapp and Ervin 1974) Demographic Form และ Ideal Curriculum Choice Form ดูความสามารถทางการเรียนจากคะแนนเฉลี่ยสะสม ผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับเพศ เชื้อชาติ การเลือกวิชาเรียน และความสามารถทางการเรียน แต่พบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความทะเยอทะยานทางการศึกษา

เพรเกอร์ (Prager 1983 : 144-147) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความทะเยอทะยานทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 128 คน เครื่องมือวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองใช้ Texas Social Behavior Inventory Form B (Helmreich, Stapp and Ervin 1974) และ Skills Rating Inventory ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างตัวแปรทั้งสอง ดังนั้น การเพิ่มระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองให้กับนักศึกษาจึงอาจเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นความทะเยอทะยานทางการศึกษาได้

เฟลมมิ่ง และวัตส์ (Fleming and Watts 1980 : 921-929) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพื่อตรวจสอบความเป็นมิติพหุคูณ (multidimension) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาจำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้มีแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่ดัดแปลงจาก Feeling of Inadequacy Scale (Janis and Field 1959), Crowne-Marlowe Social Desirability Scale (1964) , Elms' (1966) Empathic Fantasy Scale, Rotter's (1966) Locus of Control Scale, Alexander-Husek Anxiety Differential Scale (1962) และ Thorndike's (1942) Vocabulary Test ผลการวิเคราะห์สามารถจัดข้อกระทงในแบบวัดเข้าด้วยกันเป็น 3 ประเภท คือ ความเชื่อมั่นในการเข้าสังคม (social confidence) ความสามารถที่โรงเรียน (school ability) และความนับถือในตนเอง จากการวิเคราะห์องค์ประกอบและศึกษาค่าสหสัมพันธ์ของคะแนนรวมระหว่างองค์ประกอบกับตัวแปรอื่น ๆ ได้ผลสนับสนุน ทฤษฎีว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเกิดขึ้นจากโครงสร้างที่เป็นมิติพหุคูณ (multidimensional construct) ส่วนแหล่งการควบคุม (locus of control) มีสหสัมพันธ์ทางลบกับคะแนนรวมความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ส่วนความเข้าใจในผู้อื่น (empathic) มีสหสัมพันธ์ทางลบกับองค์ประกอบด้านความสามารถที่โรงเรียน และความวิตกกังวลมีสหสัมพันธ์ทางลบกับคะแนนรวมและคะแนนของแต่ละองค์ประกอบ

คิชฮอร์ (Kishor 1981 : 227-232) ทำวิจัยตรวจสอบผลของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและแหล่งควบคุม (locus of control) ต่อการตัดสินใจทางการศึกษาและการตัดสินใจเลือกอาชีพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายจากชาวอินเดียซึ่งมาอยู่ที่เกาะฟิจิ จำนวน 224 คน เป็นเพศชาย 111 คน เพศหญิง 113 คน อายุเฉลี่ย 17.6 ปี เครื่องมือที่ใช้มีแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ แบบวัดการควบคุมจากภายใน-ภายนอกสำหรับเด็ก (Nowicki and Strickland 1973) และ แบบวัดความไม่สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพ (Osipow, Garney and Barak 1976) ผลการวิจัยพบว่าผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง จะใช้แหล่งควบคุมภายในต่อการตัดสินใจทางการศึกษาและการเลือกอาชีพ และเพศชายใช้แหล่งควบคุมภายในมากกว่าเพศหญิง

เลื่องและแซนด์ (Leung and Sand 1981 : 291-298) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับบุคลิกภาวะทางอารมณ์ ในนักศึกษาระดับวิทยาลัยทุกชั้นปี จำนวน 200 คน แบ่งเป็นเพศชาย 57 คน เพศหญิง 143 คน วัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

เองโดยใช้แบบวัดของคูเปอร์สมิธ วัดคุณภาวะทางอารมณ์โดยใช้แบบวัดการปรับตัวทางสังคมของ วอชเบิร์น (Washburne 1940) ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง มีคุณภาวะทางอารมณ์สูงกว่านักศึกษาที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และนักศึกษาที่มีคุณภาวะทางอารมณ์ สูงก็มีระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้ที่มีคุณภาวะทางอารมณ์ต่ำด้วย

สรุปได้ว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมีโครงสร้างที่เป็นมิติพหุคูณ โดยมีสหสัมพันธ์ กับบุคลิกภาพแสดงตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง การมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก ความ วิตกกังวลต่ำ ประสิทธิภาพในการรับรู้ทัศนคติของผู้อื่นต่อตนเอง การมีปฏิภริยาสนองตอบต่อประสม การณ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว ความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะเรียนรู้และ เชื่อ มั่นในการตอบสนองของตนเองขณะอยู่ต่อหน้าผู้อื่น การมีแรงต้านทานต่อสิ่งเข้ายวนใจ (เฉพาะใน เด็กชาย) การมีทัศนคติยอมรับสิทธิสตรีของเพศชาย สัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา สถิติปัญญา สถาน- ภาพทางสังคม ความทะเยอทะยานทางการศึกษา การใช้แหล่งควบคุมภายในต่อการตัดสินใจทาง การศึกษาและการเลือกอาชีพ คุณภาวะทางอารมณ์ การคล้อยตามผู้อื่น และฐานะทางสังคมมิติใน เด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่ไม่มีสหสัมพันธ์กับเพศ เชื้อชาติ และความซื่อสัตย์ (เฉพาะใน เด็กหญิง) และฐานะทางสังคมมิติในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 นอกจากนี้ยังไม่มี ความแตกต่าง ระหว่างเพศในเรื่องของอัตภาพในเด็กก่อนวัยรุ่น และไม่มี ความแตกต่างระหว่างเพศในเรื่องระดับ หรือความคงที่ของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

สำหรับการเป็นหัวหน้าห้อง จากการค้นคว้าไม่พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่พบ งานวิจัยข้างเคียงเกี่ยวกับการเป็นหัวหน้าหรือการเป็นผู้นำ คือ

เปรมจิต ทศะ (เปรมจิต ทศะ 2516) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประมาณ คำตน ลักษณะความเป็นผู้นำ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความสามารถในการแก้ปัญหาโดยใช้หลักการ และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การประเมินคำตนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบบสอบถามความเป็นผู้นำ (พรณี เศษก่าแห่ง 2515) และ แบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ประสาท บิณฑวังกูร 2516) กลุ่มตัวอย่าง 599 คน แบ่งเป็น เพศชาย 268 คน เพศหญิง 331 คน ผลการศึกษาพบว่า การประมาณคำตนมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับ ลักษณะความเป็นผู้นำ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ส่วนความสามารถในการแก้ปัญหาโดยใช้หลักการ มี สหสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คลิงเกอร์ และแมคเนลลี่ (Klinger and McNelly 1976 : 126-137) ได้ศึกษาสภาพของอัตราและประสิทธิภาพในการทำงานของเด็กชายในช่วงวัยรุ่นตอนต้นที่เข้ารับบทบาทเป็นหัวหน้า(ในทีมแข่งขัน) ซึ่งเป็นบทบาทที่ไม่สอดคล้องกับตำแหน่งทางสังคมเดิมของตน(ลูกเสือ) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นลูกเสือชาย 221 คน อายุระหว่าง 10-17 ปี เครื่องมือที่ใช้ผู้วิจัยคัดแปลงจาก Thematic Apperception Test ซึ่งใช้วัดลักษณะประจำตัวใหม่ ๆ ที่บุคคลได้รับจากการมีประสบการณ์ต่าง ๆ และรายการคำคุณศัพท์ให้เลือก (Gough and Heilbrun 1965) ผลการศึกษาพบว่าลูกเสือที่มีบทบาททางสังคม(ลูกเสือ) เดิมของตน สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งในทีมแข่งขัน จะเพิ่มความรู้สึกมีอำนาจในการประสบความสำเร็จและจะปรับปรุงประสิทธิภาพของงาน ในขณะที่ลูกเสือที่มีบทบาทเดิมทางสังคมขัดกับตำแหน่งหัวหน้าที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยเฉพาะคนที่เคยมีบทบาทมาแล้วได้รับการยกระดับขึ้นเป็นหัวหน้า มีแนวโน้มที่จะติดอยู่กับพฤติกรรมและการรับรู้ตนเองตามบทบาทเดิม

บริตตัน และเอลมอร์ (Britton and Elmore 1977 : 318) ศึกษาเรื่องการเป็นผู้นำและการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาตนเองในนักศึกษาหญิง ระดับมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 2 จำนวน 25 คน โดยใช้กิจกรรมกลุ่มพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดทัศนคติเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิสตรี (Brodsky, Elmore and Naffziger 1976) และแบบวัดความเป็นผู้นำและการพัฒนาตนเอง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำมาใช้วัดหลังการเข้ากลุ่ม ผลที่ได้พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีลักษณะของผู้นำมากขึ้น และมีทัศนคติกว้างขึ้นต่อการเรียกร้องสิทธิสตรี จึงเป็นการสนับสนุนความคิดที่ว่า สตรีสามารถเพิ่มระดับความสามารถในการเป็นผู้นำได้ด้วยการใช้หลักสูตรเชิงปฏิบัติ (action program) เช่น การให้ประสบการณ์อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการเป็นผู้นำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการมีตำแหน่ง เป็นหัวหน้าต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สมมติฐานในการวิจัย

1. นักเรียนชายที่ได้รับเลือกและปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องเป็นเวลาประมาณ 1 ภาคการศึกษา จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนชายที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง
2. นักเรียนหญิงที่ได้รับเลือกและปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องเป็นเวลาประมาณ 1 ภาคการศึกษา จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนหญิงที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง
3. นักเรียนหญิงและชายที่ได้รับเลือกและปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้องเป็นเวลาประมาณ 1 ภาคการศึกษา จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (คู่มือการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครู 2525 : 129) ชายล้วนและหญิงล้วนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 สถาบัน ได้แก่ โรงเรียนวัดนวลนรดิศ โรงเรียนวัดราชโอรส โรงเรียนสายปัญญา โรงเรียนสตรีมหาฤๅษาราม และโรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์ (รวม 28 ห้องเรียน) ที่พร้อมจะให้ความร่วมมือ

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ เพศ การได้รับเลือก และการปฏิบัติหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง

2.2 ตัวแปรตาม คือ ระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของคูเปอร์สมิธ ฉบับใช้กับเด็กนักเรียน (Coopersmith Self-Esteem Inventory - School Form) ซึ่งผู้วิจัยแปลและปรับปรุงให้เหมาะสมแก่การนำมาใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของไทย

คำจำกัดความในการวิจัย

หัวหน้าห้อง (Classroom Leader) หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดในการเลือกจากเพื่อนนักเรียนให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนนักเรียนในการดูแลรับผิดชอบห้องเรียน และงานของห้องเรียน

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ตามคำนิยามเชิงประจักษ์คือคะแนนรวมที่ได้จากแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งหมายถึงการประเมินคุณค่าของอัตมโนทัศน์ตามความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในเรื่องของความสำเร็จ การยอมรับตนเอง การยอมรับจากคนอื่น การมีความสามารถเพียงพอสำหรับการกระทำสิ่งต่าง ๆ การมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ได้เครื่องมือวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่มีความเหมาะสมต่อการนำมาใช้กับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของไทย
2. ได้ความรู้ว่าการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่ไม่เคยเป็นหัวหน้าห้องมาก่อน ขึ้นมารับผิดชอบงานในหน้าที่หัวหน้าห้อง สามารถเป็นแนวทางปฏิบัติอันหนึ่งที่ครูประจำชั้นและครูแนะแนวจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย